

Матюшенко О. І.,

старший викладач кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, кандидат наук з державного управління

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛОЖЕНЬ ЗАКОНУ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРОСТУПКИ В ПРАВОЗАСТОСОВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Актуальність даної теми полягає в тому, що наша країна знаходиться на стадії активних змін у всіх сферах суспільного життя. У тому числі важливі зміни чекають на нас у кримінальному та кримінальному процесуальному праві, адже запровадження інституту кримінальних проступків сприятиме збільшенню кількості закінчених кримінальних проваджень з укладанням угод, оскільки засудження за вчинення кримінального проступку не має такого негативного правового наслідку, як судимість. Метою цих змін є здійснення поступової декриміналізації злочинів, обмеження сфери застосування покарань, пов'язаних із позбавленням волі, замінивши їх такими заходами кримінально-правового впливу, які не тягнутимуть за собою судимості, а в цілому – послаблення кримінально-правової репресії, а також приведення у відповідність до положень КПК України законодавчих актів, якими регулюються суспільні відносини кримінально-правового характеру.

Сам Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» набирає чинності 01.01.2020. Він визначає принципи й критерії розмежування кримінальних проступків та злочинів, змінивши класифікацію кримінальних правопорушень на кримінальні проступки, нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі злочини.

Кримінальним проступком Закон визнає діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачено основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян (51 000 грн.) або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі. До таких діянь віднесено такі поширені злочини як некваліфіковані крадіжки та шахрайство, незаконні дії з наркотичними засобами без мети їх збуту, хуліганство тощо. Також Законом встановлено відповідальність за керування транспортним засобом у стані сп'яніння і віднесено дане діяння до кримінальних проступків (покарання – штраф 17–34 тис. грн і заборона керувати транспортним засобом до трьох років; а при повторному порушенні – до 51 тис. грн. із заборобою керувати транспортним засобом від 2 до 3 років).

У міжнародній практиці кримінальні проступки є широко застосовуваним інститутом. Більшість розвинених країн світу історично прийшли до того, що якщо те чи інше діяння невеликої тяжкості, яке не несе великої суспільної небезпеки, та за вчинення якого передбачене менш суворе покарання, ніж за злочин, то розслідування такого діяння повинно

проводитися за спрощеною процедурою. Даний Закон дозволить розслідувати нетяжкі злочини за спрощеною процедурою, яка значно розвантажить слідчих. Адже після введення поняття кримінального проступку і спрощеної процедури його розслідування слідчі зможуть сконцентруватися на розкритті тяжких та особливо тяжких злочинів.

Проводити розслідування кримінальних проступків будуть дізнавачі – службові особи підрозділу дізнання органу Національної поліції. Таке розслідування буде проводитися у формі дізнання зі спрощенням процедури, включаючи скорочені терміни – не більше 72 годин з моменту повідомлення особі про підозру або затримання, або в інших випадках на термін до одного місяця. Разом з тим, орган дізнання до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань не допускається. Однак, якщо випадок невідкладний, дізнавач до внесення відомостей до ЄРДР матиме право оглянути місце події; відібрати пояснення; провести медичне обстеження; отримати висновок спеціаліста і зняти показання технічних приладів та технічних засобів; вилучити знаряддя вчинення проступку, речі і документи.

Підозрюваного у вчиненні кримінального проступку зможуть затримати: до 72 год – якщо особа чинить опір працівнику правоохоронного органу, відмовляється припинити правопорушення, намагається втекти; на 24 год – якщо людина в нетверезому стані і може завдати шкоди собі чи оточуючим. Також, згідно із законом, прокурор зобов'язаний не пізніше трьох днів після отримання повідомлення про підозру особі разом з матеріалами дізнання (а якщо затримали підозрюваного в нетверезому стані – протягом 24 год) або закрити кримінальне провадження, або повернути матеріали дізнавачу і продовжити термін дізнання, або звернутися до суду з обвинувальним актом, а при ознаках вчинення злочину направити провадження для проведення досудового розслідування. Суд, отримавши обвинувальний акт щодо вчинення кримінального проступку, має протягом 5 днів або в разі затримання підозрюваного у визначені терміни затримання призначити судовий розгляд. Якщо обвинувачений не заперечує встановлені обставини порушення та згоден з розглядом обвинувального акта, суд розглядає обвинувальний акт без розгляду в судовому засіданні за відсутності учасників судового провадження.

Надалі важливу роль відіграватиме застосування нового механізму та його реалізація, а тому саме на органи досудового розслідування покладатиметься велика відповідальність. До того ж очікується, що судова гілка влади отримає від цього позитивний ефект, адже буде спрощено процедуру розгляду в суді незначних кримінальних правопорушень, кількість яких є надзвичайно великою. Важливим аспектом у цьому є й те, що починаючи з 01.01.2020 підготовка до вчинення кримінального проступку не тягтиме кримінальної відповідальності. Позитивним моментом є й те, що у випадку засудження особи за кримінальний проступок, після відбуття покарання вона вважається такою, яка не має судимості.

Прогресивним кроком є те, що ст.130 КУПАП «перекваліфікували» з адміністративного правопорушення у кримінальний проступок.

Отже, підписавши цей Закон ми зробили ще один маленький, але дуже важливий крок для розбудови правової держави. Належне застосування інституту кримінальних проступків повинно значною мірою розвантажити слідство та підвищити його ефективність, що дозволить слідчим сконцентрувати увагу та більш ефективно працювати над розслідуванням тяжких кримінальних правопорушень, що сприятиме формуванню України як міцної та правої держави.

Миронюк Т. В.,

доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАСУДЖЕНИХ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Одним з основних напрямків реформування кримінально-виконавчої системи в Українській РСР, визначеним постановою Кабінету Міністрів УРСР від 11 липня 1991 р. № 88, було вказано, на необхідність чіткого визначення у законодавстві прав й обов'язків засуджених, забезпечення захисту їх законних прав й інтересів. Разом із тим знадобилося багато років, щоб ці положення були втілені у життя у Кримінально-виконавчому кодексі (далі – КВК) України.

Сьогодні КВК України містить окрему главу 2: «Правовий статус засуджених», в якій розміщено чотири статті: ст. 7 («Основи правового статусу засуджених»), ст. 8 («Основні права засуджених»), ст. 9 («Основні обов'язки засуджених»), ст. 10 («Право засуджених на особисту безпеку») [1].

Разом з цим, конституція України встановлює, що засуджені користуються всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, визначених законом і встановлених вироком суду, на них поширюється більшість прав, свобод та обов'язків.

На сучасному етапі реформування та вдосконалення Кримінально-виконавчого законодавства важливим із законів, якими вносилися зміни і доповнення до КВК України, слід визнати Закон України від 8 квітня 2014 р. № 1186-VII «Про внесення змін до Кримінально – виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів», яким також внесено зміни і доповнення більш ніж у 50 статей КВК України і які стосуються як правового статусу засуджених, так і нагляду та контролю за виконанням кримінальних покарань, участі громадськості у виправленні і ресоціалізації засуджених, звільнення від відбування покарання і допомоги особам, які звільнені від відбування покарання, а також порядку і умов виконання восьми із дванадцяти видів кримінальних покарань. Позитивними нововведення цього Закону стосовно